Jelinek, Bohdan
Milostne pisne

Bohdan Jelínek:

MILOSTNÉ PÍSNĚ

Vydala

kova Všeslovanská Expedice

v Praze II., Karlovo nám. č. 6.

Věnec
dobrých knižek.
2.

VĚNEC DOBRÝCH KNÍŽEK.

2.

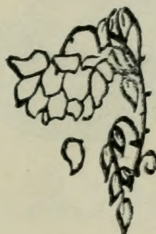
MILOSTNÉ PÍSNĚ

BOHDANA JELÍNKA

VYDÁVÁ
NAKLADATEL B. HAVLÍČEK KNIHKUPEC
V PRAZE.

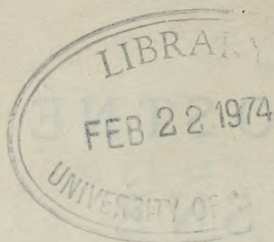
BOHDAN JELÍNEK:

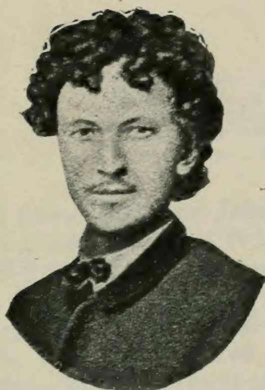
MILOSTNÉ PÍSNĚ

USPOŘÁDAL A ŽIVOTOPISEM BÁSNÍKOVÝM DOPROVODIL

KAREL HOVORKA

LIBRA
FEB 22 1974
UNIVERSITY OF

BOHDAN JELÍNEK

Měl's jenom jaro, ale čím tvůj sad
tak záhy procit', je tu s námi posud:
jak mladá jabloň zakvet' jsi a pad' —
Ó básníku, byl krásný přec tvůj osud!

Nápis na Jelínkově náhrobku.

Milostné písně Bohdana Jelínka jsou nejlepší z jeho literární tvorby.

„Přiblížil-li se někdo u nás půvabu písně Heineovy z ‚Knihy písní', není to ani Hálek, jemuž se nedostává její graciesní jemnosti, ani Neruda, jenž nemá hravé její lehkosti. Je to Bohdan Jelínek. Převážná většina díla básníkova jsou písně; je to genre zvlášť vhodný jeho lyrismu. Erotik, byl-li kdo u nás erotikem, vkládá on do svých písní svou radost i melancholii, své věčné vzrušení mladého srdce" (V. Dyk v „Lumíru" r. 38, str. 38).

Smrt nedopřála Jelínkovi, aby vyslovil všechen svůj talent. Zapěl však svéráznými tóny, tak že nevelká literární pozůstalost mladého básníka jako kytice svěžích květů má podnes vůni a pel.

Básník „lásky a upomínky", jak Jelínek sám se nazýval, vyrostl v půvabné venkovské krajině Chrudimska, kde volné Polabí přiléhá k lesnatým stráním mírných Želez-

ných hor, a rodný kraj dal mu nejeden obraz, nejednu barvu a náladu do básnického jeho díla.

*

Bohdan Jelínek byl syn komorníka hraběte Teodora Thuna v Cholticích, kde narodil se dne 21. června 1851.

Na gymnasiu v Hradci Králové, kde studoval, počal básniti.

„Tenkráte byl Jelínek nejšťastnějším", vzpomíná Alois Jirásek, jeho spolužák a přítel z hradecké školy. „Žiltě zároveň v růžovém snu své první lásky, šťastné a rozkošné, jež měla veliký vliv na jeho tvoření básnické, ba na všechen jeho život. Z ní vypučely jeho nejkrásnější písně, na ni nemohl zapomenout ani pak, i když se rozešli, i když milostné štěstí jinde, v Praze, na něj se smálo a samo přicházelo mu vstříc."

Z Hradce Králové r. 1869 uveřejnil Jelínek v Praze v Pasekově „Českém studentu" několik básní: *Upomínka, Na vodách, Za večera, Na zahrádce, Stíny.*

Měl z té doby mnoho veršů, které psával i ve škole, jak praví Al. Jirásek, kdy „zapomenuv na profesora a na všechno, začal črtat i za vyučování verše tužkou do malého notesu. Notesy míval plné veršů, zlomků i celých básní".

Ze studentského zápisníku Jelínkova uveřejnil „Zvon" (r. 12.) některé verše, k nimž připojuji ze šťastné doby básníkovy lásky: *Nad ložem* a další.

Po gymnasiu odešel Jelínek na podzim r. 1871 do Prahy. Studoval tu nějaký čas mimořádně lékařství na universitě, pak přešel do služby poštovní.

Al. Jirásek vypravuje o první době svého pobytu s Jelínkem v hlavním městě: „Tenkráte jsme měli plnou hlavu samé literatury, chodili jsme za staršími spisovateli a seznamovali se s mladšími i nejmladšími" („Zlatá Praha" 1893, 148). „Vzpomínám, s jakou radostí se Bohdan vrátil z první návštěvy u Hálka a Nerudy, kteří poznavše vzácný jeho talent, jej povzbuzovali. Tenkráte požíval Jelínek u nejmladšího literárního dorostu, z něhož sám byl, značné vážnosti, a nejeden z těch mladých literátů se po něm sháněl, váben jeho poesií. A když ho poznali, mladíka urostlé postavy, výrazné, sličné tváře, hnědých, jiskrných očí a černých, krásných kadeří, veselého a vtipného, zjev elegantní, srdečného, výborného kamaráda, oblíbili si ho upřímně" (1000. číslo „Světozoru").

Přátelé Jelínkovi byli zvláště Jirásek, Vrchlický, Thomayer a malíři Aleš, Liška. Jos. Thomayer píše (Sebr. sp. I. 49), že Jelínkovi se obecně předpovídala budoucnost skvělá. Jar. Vrchlický uznával Jelínka nejnadanějším z mladých básníků, kteří vystoupili zároveň s ním na veřejnost kolem r. 1870. Do smrti želel vzácného talentu odešlého před časem. Ještě r. 1911, nemocný, vzpomíná z Opatie Jelínka: „Kdo

zná jeho poesii, přisvědčí, jaká to byla ve všem originální a rázovitá poetická postava".

„Já byl vždy vůči Bohdanovi básník úmyslný čili, jak on mi říkal ironicky, „učený" — píše Vrchlický — „on byl vloha samá, ryzí vloha, nic, než veliké božské nadání. Znal relativně dosti, ale mimo trochu Lenaua a Heinea nic na něm stopy nezanechalo. Pročítati něco soustavně, k tomu neměl trpělivosti. Žil jen sobě a těžil pouze ze sebe. To, po čem já tenkrát neuvědoměle toužil, měl on dávno za sebou."

V červenci 1873 Vrchlický poslal list strýci svému pod velkým dojmem slavnosti — položení základního kamene Jungmannova pomníku v Praze — ve kterém píše:*) „Zároveň posílám exemplář „Ruchu", který vyšel k slavnosti... Při té příležitosti upozorňuji Vašnost na Bohdana Jelínka, nejnadanějšího ducha z kruhu našeho. Snad Jste ráčil čísti jemné jeho obrázky v „Lumíru", z nichž „Lístek o Dublinském" jest dle všeobecného soudu unicum literatury. V této knize jest jen skromně, ale přece znamenitě zastoupen. Poslal redakci více prací, ale každý nerozumí jeho kouzelné měsíčné poesii."

Pražská přátelství Jelínkova zkvétala, ale hradecká jeho známost studentská vadla.

---

*) Bedřich Frída, Mladá léta Jaroslava Vrchlického („Zvon" r. 13.). Jsou to dopisy Vrchlického bratru Bedřichovi a jeho strýci Ant. Kolářovi, faráři v Ovčárech u Kolína.

Láska básníkova byla dívka ztepilé postavy, pěkné tváře a jiskrného oka, zjev půvabný, ale neměla tak hlubokého citu jako Bohdan. Lichotilo jí, že byla opěvána sličným jinochem aristokraticky jemných způsobů, který tolik se líbil hradeckým dívkám, ale vytýkala, že básník oslovuje ji v písni „milenko má!" Schladla rychle v lásce, když nebylo naděje na brzké výhodné vdavky s mladým básníkem, jemuž maturita na gymnasiu se nezdařila. To zklamání v lásce Jelínka velmi bolelo. Zvláště hluboko dotklo se ho, když později kdes ji potkal, a ona šla, jako by ho neviděla . . .

Verše z té doby *Tak mnoho lásky na světě* . . . *Je srdce jako réva* . . . jsou plny smutku a co chvíle zabolí v nich vzpomínka na zhaslou lásku.

Nad Cholticemi v lese stával dřevěný altán hraběcí, z něhož byl krásný rozhled přes vrcholy jedlí daleko do Polabí až ke Hradci Králové. Na altán Jelínek napsal verše, které mu vytryskly z duše, když pohlížel do dálky, kde byla jeho láska:

Tam svítí oko jí, kde v mlhavu
se město bílé dech co ukrývá,
a odkud teskno vítr na hlavu,
též do prsou mně zavívá.

Radostí máje, písní dojemnou
ó letí všecko, všecko po nebi;
jen tiché jedle v stínu pode mnou,
a kol jak moje duše by. —

V povídce „O Dublinském“, která uveřejněna v „Lumíru“ r. 1873*) způsobila v kruzích mladých spisovatelů značnou pozornost (J. Thomayer, Pražské vzpomínky, ve „Zvonu“ r. 17.), Jelínek píše: „A zase jsem vzpomněl na máj, na den, kdy teplým paprskem ovívalo slunce stonky květů. Hlavička spočívala tenkráte na mých prsou, hlavička s kadeří, jako ten paprsek slunce, jako ten májový vzduch. Teď? — sáhl jsem si na prsa — co je to? — „To je mráz“, odpověděla myšlenka“.

Praha, noví přátelé přehlušili na chvíli bolest, ale červ zklamané lásky žil stále. Jelínek zapomenouti nemohl: *V podzimku* a další.

V básni *Při konvici***) líčí básník rozhovor s mrtvou svojí bábou za noci, kdy tísní ho bolestné vzpomínky na nevěrnou milenku.

Ach, pokud čistý sen nebyl mně ztraceným,
třepala myšlenka křidélkem zlaceným,
skřivánkem o jarním příští. —
Teď — jako netopýr z tmavých děr, přístěnku
poprášen, vylezla, cítím svou myšlenku,
lítá tu, doráží, piští.

---

*) Spisy Jelínkovy str. 75.

**) Vyšla po smrti básníkově ve „Světozoru“ r. 1874. Je nedokončena, nehotova, ale zvláštní. Redakce připojila k ní poznámku: „Báseň tuto skládal Jelínek již v posledních dobách své nezhojitelné choroby. Tím vysvětluje se také podivná opravdovost, s jakou zvěčnělý v chorobě své se smrtí se přátelí.“ — Spisy Jelínkovy str. 67.

Bába ho kárá pro tu konvici, vnuk se hájí:

„Prosím vás, ještě noc kázáním omasťte!
že piju, jenom vy beztoho vinna jste;
vy jste mne učila lásce!"

Bába se hněvá: to byla prý jiná láska, kterou vštěpovala mu kdys jako děcku, když brala ho na jahody do choltické obory,

a jaro když bylo s teplou svou lahodou,
paseka voněla chvojím a jahodou,
prochvěna silicí jemnou.

„Ach, bábo, máte to ze mne teď dětinu,
skoro sám nad sebou pláču.
Hra má jde ku konci. Ona to netuší,
že pro ni s ďáblem, co hrávají o duši,
jedním jsem ztraceným z hráčů."

„Proč tedy, nevděčný, viníš mne nejvíce,
tobě že přirostla k srdci ta konvice,
že jsem tě učila lásce?!
Ano — když s večerem po bílém chodníku
laň, mládě k malému kráčely rybníku,
po nízké sestouply hrázce."

Bába vzpomíná, jak s malým vnukem viděli v oboře jelení rodinu: laň s kolouchem, za nimiž vyšel jelen.

„Oh, mám to předobře sám ještě v paměti,
jak kráčel po louce k jabloni pláněti,
hrdě svou houpaje šíjí.
Vzepjal se, hleďte, jak zadní jen na nohy,
na větve pláněte složil teď parohy,
klepe, jej jablíčka bijí.

Nedbá, až byla by kolem jich hromada,
na přední nohy pak radostně dopadá,
a laň i mláďátko volá.
Máť, bábo, láska má průběh svůj jakýsi —

Vidíte, sama teď za letní nálady
první jak lásky jste do srdce základy
kladla mně, vy jste vším vinna!"

V Praze Jelínek líbil se dívkám neobyčejně. Však i tu, kdy nové štěstí milostné se mu nabízelo, mladý básník nemohl zapomenouti své první lásky.

Když políbím tě, někdejší jak milou
bych líbal na tvář vášnivý, —
přec pod pokrývkou jejích ňader bílou
už dávno láska práchniví! —

To upomínek věčně čerstvé proutí,
jak zkušenosti už je ohnuly! —
Obraze drahý, vřele přivinouti
tě na svá prsa mohu-li?! —

Jak za ta léta sestár bych, mně bývá,
a hledal, co mi věčnost zaručí. —
Ach, proč mne oko tvoje povyzývá
v to mladé tvoje náručí?! —

(„Světozor" v únoru 1874.)

Darmo tam ruka tvá mešká,
sny své kam zármutek snes';
hlava má hrozně je těžká
a já jsem opilým dnes.

Myslil jsem před krátkou chvílí
na tolik umrlých vnad.
Darmo mě pohled tvůj sílí,
ruka tvá poskytá chlad.

Darmo jsem utíkal bouři,
v úkryt můj uhodil hrom;
z myšlenek mých se teď kouří —
hoří to života strom!

(„Obrazy života“ 1874. Z pozůstalých básní Bohdana Jelínka.)

Když byl ve druhé třídě gymnasia, Jelínek jda po vánocích z Choltic do Přelouče na dráhu, cestou nastydl a od té doby churavěl plicemi. Choroba zhoršila se mu zvláště v Praze; v té době pobýval často na dovolené u rodičů v Cholticích.

Tam navštívil ho Al. Jirásek r. 1873, jeda po prázdninách do Prahy. Vypravuje: „Chodili jsme sami dva pěšinami zámeckého parku. Někdy nás vyrušila tlupa daňků, objevivší se z nenadání z hlubokých stínů. Bohdan ukázal mi všecka svá milá místečka. Spatřil

jsem nejeden dumný koutek v té „lesa tiché, snivé zeleni“, kde vznikla ta neb ona píseň jeho. Pak jsme odpočívali pod staletými, obrovitými duby. Byl vesel. Vzpomínky na minulé časy, hovor o literatuře, přátelích a známých jej potěšil. Byl slunečný, podzimní den. Netušil jsem, že se vidíme, že mluvíme spolu toho dne naposled.“

Na konci srpna toho léta Jar. Vrchlický píše svému bratrovi:*) „Chceš věděti, co dělají přátelé? Smutno, žalno! Jelínek — věčná škoda, ale což, kolikrát se to u nás řeklo, ale po smrti. Jeho listy jsou psány v šibeničném humoru. Tak ondy píše mi v největších bolestech: Drahý příteli, vy jste idealista, ale neumíte tolik, co já: já umím pokousaná kuřata hojit, holky šněrovat**) a myslit na věčnost. — O, Henri!“ dokládá Vrchlický, vzpomínaje při tom na Heinea. A dále: „Na mé vyzvání, aby napsal něco pro naše „Hřbitovní kvítí“(?), odpověděl:

Nechám písně, nechám zpěvu;
modřín pouští jehly k zemi —
aspoň u hlav na úlevu,
abych o něm mohl sníti,
jedno poupě zasaďte mi
z hřbitovního kvítí.

Můj Bože, jaký to člověk a píše, že bys se rozplakal, a zase ten smích. Měl Gogol

*) Článek Bedřicha Frídy uvedený výše ze „Zvonu“ r. 13.

**) Míní své mladší sestry.

pravdu, já věřím již, že hymnický smích je roven, ano i převyšuje největší lyrické naladění. Jiný jest ale smích šibeničný. Zde ukázka:

Die Kehle ist trocken, der Körper ist mager,
gealtert, ermüdet der lustige Jager,
der Körper ist mager, es trocknet die Kehl!
ermüdet der Jager, der Jager ma Seel'.

Vidíš, to psal básník „Dublinského.“ Kdo ještě upře, že v něm zazářil po druhé celý Heine — ovšem v našich kocourkovských poměrech mu říkáme Bohdan Jelínek.“

Nastal podzim, Jelínek chřadl a chřadl souchotinami. To nebyl už veselý společník z nedávna, kdy s druhými studenty z městečka hrával doma o prázdninách divadlo a po něm rád si zatančil, zvláště tenkrát o choltickém posvícení, kdy prováděl tu svou milovanou dívku, která přijela z Hradce navštívit své známé v Cholticích, jistě však více k vůli svému Bohdanovi.

V té jeseni (1873) napsal verše:

Už podzimní jdou mračna, siví ptáci,
a jelen v boji nedbá na honce.
Já myslil, že to se mnou doburácí;
a život můj tak tichý u konce.
Hoj, bujný byl v tom prvních písní vzniku,
teď vadne tiše — co květ ve skleníku.

*

A táhnou myšlenky teskné
okolo hlavy mi —
Venku kraj mrazem se leskne
a táhnou myšlenky teskné,
blízko již do zimy.

Ten přijde na tvrdé lůže,
kdo přijde do země —
Jde měsíc — sněhová růže,
a svítí dojemně.

Těch plný písní mých světe,
můj sen tě pochová!
Nad námi ve mrazu zkvěte
ta růže sněhová.

A táhnou myšlenky teskné
okolo hlavy mi —
Venku kraj mrazem se leskne
a táhnou myšlenky teskné,
blízko již do zimy.

V listopadu Jelínek odjel do Prahy a pobyl zde do začátku března 1874, kdy vrátil se nadobro do Choltic. V únoru Vrchlický v dopisu svému bratrovi zmiňuje se, že byl s B. Jelínkem o masopustním dýchánku v Umělecké Besedě.

Příroda jásala květem a písní májovou, když mladého básníka, který měl pro ni tolik porozumění a lásky, kladli do hrobu.

Zemřel dne 19. května 1874 v Cholticích.

V době svého milostného štěstí v Hradci Králové napsal Jelínek do „Českého studenta" r. 1869:

K čemu ten kámen na ten trošek země?
Rád člověk, jednu tíž-li zapomene —
Až ztichne na vždy píseň srdce ve mně,
nade mnou malý jen se trávník vzklene.

To srdce, jež nás milovati mnělo,
jak vinný keř, jen chvilku bez podpory,
pak stydne rychle jako mrtvé tělo
a s živoucími vzplesá zase tvory.

Jelínkův rov se zazelenal — opěvané děvče se vdalo.

*

„Spisy Bohdana Jelínka veršem i prosou" vyšly v Ottově Salonní bibliotéce r. 1880. Je to vlastně jen výbor spisů Jelínkových, neboť jich pořadatel Jar. Vrchlický pojal do knihy jen, co za dobré uznal, měně často interpunkci a text.

Z milostné poesie Jelínkovy shrnuty jsou v naší knížce i verše do Spisů nepojaté. Pokud bylo lze nalézti, je tu znění původní. Jinak odkazuji na knihu výše uvedenou a články o Jelínkovi. Psal o něm J. Vrchlický v úvodu ke Spisům, ve „Zlaté Praze" (r. 28, 266) a v „Černé hodince" (vyd. „Máj"). V této knize má vzpomínku na

Jelínka také Al. Jirásek, pak ve svých Sebraných spisech XXII. (otisk s malou změnou z 1000. čís. „Světozoru") a v „Pamětech" I. str. 278 a d. Viz i články v „Lumíru" J. V. Sládka (r. 11, 40), Arne Nováka (r. 28, 167) a V. Dyka (r. 38, 38), dále K. Hovorka: Bohdan Jelínek („Zlatá Praha" r. 33, 445), Jaroslav Vrchlický a Bohdan Jelínek „Osvěta lidu" r. 18, č. 59).

Památce Bohdana Jelínka věnoval Al. Jirásek povídky „Z hor" (Sebr. sp. XIII.), z prvních svých literárních prací, Jar. Vrchlický báseň „V jeseni" („Z hlubin") „Smír" („Duch a svět"):

„Jsou bytosti dvě mocné, každá král
ve hrudi lidstva — spolu v stálém sporu;
ku hvězdám jedna touží dál a dál,
druhá se mlčky halí ve plášť vzdoru.

Jdou stále chvatem sobě v zápětí,
kde jedna žehná, tam se druhá rouhá;
mír vzplane, až si klesnou v objetí:
Ahasver myšlenka a Kristus touha".

Kdys, příteli, tak pravil's v mukách svých
a v rakvi když jsi ležel bez pohnutí,
na čele vážném, v tazích zjasněných
já viděl stopy jejich obejmutí!

Z kritiky v „Národních listech" r. 1880 po vydání Spisů Jelínkových uvádím: „V Je-

línkovi, ač nedospěl, předstupuje před nás básnická individualita tak zvláštní a tak výrazná, žeť by po případě nové a jménem neoznačené verše jeho bez nesnází rozpoznati se daly mezi stem básní nejrůznějších autorů. Vznáší se nad nimi zvláštní ovzduší kouzelné, jež kdekoli se vyskytne, obestírá vždy duši naši touže tklivou, melancholicko-sladkou náladou . . . Jelínek je však také básníkem přírodním; ve volbě obrazů přírodních a ve způsobu, jakým přírodu a úkazy její oduševňuje, je on přímo specialistou. Nikde stopy po přílišnosti, po bombastu. A bylo-li kdesi řečeno, že nad básněmi Rud. Mayera, s nímž má Jelínek skoro stejně tragický osud, rozkládá se zvláštní noblessa, možno to také říci o básních Jelínkových".

Verše na Jelínkův pomník v Cholticích napsal Jaroslav Kvapil. Z podobizen Jelínkových je věrna ona v Sebraných spisech Jiráskových a ve „Zlaté Praze" r. 1916; obraz básníkův ve Spisech Bohdana Jelínka je málo zdařilý.

UPOMÍNKA.

Ta upomínka z prchlých časů,
jak šera dech, když květen v sklonu,
jak sladká píseň ve ohlasu,
že v blahu tom div neutonu.

Byl večer vonný, večer máje,
na luzích kvítím větřík houpal,
a tiše smutnou starou drahou
ubledlý poutník měsíc stoupal.

Podle mne ona — růže divá
jak vlašťovička švitořivá,
jak malé děcko v nekázni . . .
nu, nu, jen, srdce! neblázni.

Ba zajde vše tu v temném tichu,
co v kobce srdce zachová se;
ať mrtvíš lásku, živíš pýchu,
vždy kořiš se jen klamné kráse.

My na břehu jsme postanuli.
Po vlnách svity luny hrály,
a z vísky zvonku zvuky zněly,
a slábly — slábly — ztichly v dáli.

Já tulil k ní se blíž a blíže,
své rety k malým ústům níže,
a zulíbal ji ve bázni . . .
nu, nu, jen, srdce! neblázni.

NA VODÁCH.

I.

Loď naše vjela stinné pod olšoví,
a s šepotem k ní vlny tulily se. —
Ba srdce lidské! Nikdy neposhoví! —
Loď naše vjela stinné pod olšoví. —

A svity hrály po zelené vodě,
jak naděj v mém i ve tvém, dítě, oku,
a k lístkům nes' se tajný šepot z lodě,
a svity hrály po zelené vodě.

II.

Měsíček vyšel; na zemi se stmělo,
a nebem mráčkův několik se hnalo;
mé veslo časem v tichu zašplounalo,
a větérek mně chladný zlíbal čelo;
měsíček vyšel, na zemi se stmělo. —

A po vlnách náš temný stín se kradl,
jak za láskou se tiše stesky plíží. —
Já slzu v oku uvězil jsem s tíží,
a pustil veslo, ve tvou náruč padl; —
stín jeden temný po vlnách se kradl.

III.

Své na srdce jsem horoucně tě vinul,
mé líce kleslo na tvou šíji bílou,
a duše vzpjala peruť svou vší silou,
vždyť smutný, tichý úsměv tvůj jí kynul,
své na srdce jsem horoucně tě vinul.

A šero zvolna plížilo se k výši,
a větřík třásl mladým listím v proutí.
Já zavzdechl: Co tvoje srdce rmoutí?
Zda v světě tom se nikdy neutiší?
A šero zvolna plížilo se k výši. —

IV.*)

Loď naše stojí; staré, mokré veslo,
to na hladinu klidnou kapky roní;
stín v zeleno se smutně táhne po ní,
v houšť večerní se tiše šero sneslo.
Loď naše stojí, na příč mokré veslo.

Jak krůpěj k toku řadí se den ku dni.
Ó dítě, líbej — nemař slovem dobu!
Čas dojde brzy, brzy svého hrobu;
rok prášek mizí ve bezedné studni,
a prášek k prášku řadí se den ku dni.

ZA VEČERA.

I.

Nebem luna pluje, —
pusto, mrtvo v kraji,
na blednoucím luhu
kvítky umírají,
milenko má!

Sehnutá se vrba
smutně shlíží v hloubi;
se haluzí lesa
schnoucí chrastí loubí,
milenko má!

---

*) Část IV. připojuji ze Spisů Jelínkových (str. 49.), kde I. a III. otisknuty nejsou.

Vítr pode mrakem
zasmušilým letí. —
I nám ještě mnoho,
mnoho utrpěti,
milenko má!

Uvadlý květ vlna
s tichým pláčem nese.
Pojď a sem si sedni,
spolu potěšme se,
milenko má!

II.

Já potichu tě políbil
a čelo schoval za týlko:
„Pohleď, tam, drahé poupátko,
to naší lásky světýlko!“

A zaslzené oko tvé
na nebi zbožně utkvělo:
„Jen neukazuj, zhaslo by“,
tvým tiše rtem se vychvělo.

NA ZAHRÁDCE.

Na zahrádku měsíc svítil,
pod lístky se větřík skrýval,
sestaralý šedý javor
povážlivě hlavou kýval,

a my spolu o hubičku
sladkou, tichou vedli hádku:
pod lístky se větřík skrýval,
měsíc svítil na zahrádku.

Větřík usnul. Hádka stichla
zdušena hubičkou žhavou,
sestárlý jen šedý javor
povážlivě kýval hlavou.

STÍNY.

Bledé táhnou se
stíny nad řekou:
půjdem, lásko má,
v dálku dalekou.

Mrtvou béře sad
na se podobu:
půjdem, lásko má,
spolu do hrobu.

ZE STUDENTSKÉHO ZÁPISNÍKU JELÍNKOVA.

Na nebi luna, šero kol,
ve spánku tichne mnohý bol,
tajemně loubí v hájku šumí.
Kdo, smutná, kdo ti porozumí,
milenko má?

A jako slze ve oku
hvězd odlesk hraje v potoku,
a divně šelestí to v proutí:
že není nic, co nezarmoutí,
milenko má!

V modru se halí hory lem,
a od ní vane větřík sem
a šepce, šepce ve větvoví,
že nikdo stesk můj nevypoví,
milenko má!

V protkaném rosou rouchu luk
bludiček bledých tichý shluk
cikádě hlásek v hrdle tlumí.
Kdo, smutná, kdo ti porozumí,
milenko má?!

*

Nad lesy bledý měsíc
stál jako tichý žel
a smutný lesklý závoj
po nivách rozestřel.

Po nivách dále, dále,
až i mne zahalil,
i bylo mně, jak rubáš
by srdce moje kryl.

I bylo mně, jak v rakvi
bych v bílém rouše spal,
a nade mnou tichounký
milenčin hlásek lkal.

*

Trpká cesta to,
Lethe daleká;
Tvé se, dítě mé,
srdce neleká?!

Lethe daleká,
cesta nejistá,
kdo ví, člun-li nám
Charon uchystá.

*

Pamět z mrtvých dob
jihu jako blesk,
tajemný jak hrob
Tvého oka lesk.

V blahu mroucí sten,
zkvetlý z blaha stesk,
hluboký jak sen
Tvého oka lesk.

NAD LOŽEM.

Táhne krajinou
tiše šera stín;
nad Tvou nevinou
chví se cherubín.

Ňadra labutí —
smutek na čílku. —
Svěj ho perutí
strážný andílku.

(Z pozůstalého rukopisu.)

U LOŽE!

Usnula tiše, jako lilije,
když měsíce ji slza polije,
a v lesa tiché, snivé zeleni
kol mlčky ji tu míjí jeleni.

Usnula tiše, jako krása jara,
když na luhy se bledá táhne pára
a sychravo si lehá u toků,
jako ta bolest k srdci hluboku.

Ubohé, dobré, hezké stvoření! —
Tahové v líčku želem zmoženi,
v snu hrdost časem čelo ozdobí
a její rysy, jako Nioby.

Ubohé dítě! Kolik životů
z tvých čistých ňader oboum vzešlo tu
a kolik slz je ještě potřísní,
než vychovám je svojich do písní!

Zas jedno děcko, zase píseň jedna, —
beru ji tobě, tebe snící zhledna.

(„Květy“ 1871)

*

Hlavičku níže k ňadrům bílým,
a k ramínku se já ti schýlím
a opojím se pletí hebkou.

Zazvoní píseň mojí hrudí
a tiše, ať nás neprobudí,
vzejde ti měsíc nad kolebkou.

Sny k hlavičce ti světlem svábí,
zaplete svého do hedvábí
a vloží tu síť na tvé tílko.

Hlavičku níže k ňadrům bílým,
a k ramínku se já ti schýlím,
schováme touhu za světýlko!

(„Světozor“ 1872.)

*

Ramínko bílé paprsek co slunce —
Ó dítě moje, lilje na korunce,
když měsíc svítí v létě za večera,
není tak pěkná, jak tys byla včera.

Pod tebou lůžko — oblak pod andílkem,
o něhož opřel průsvitným se tílkem,
když unaven denní, suchou mdlobou vedra
křidélka složil na růžová bedra,
a úsměv v líčku, rozkoš sterou v zraku,
v lehounké loďce vyplul do oblaků.

Ramínko bílé, labuť by zasteskla,
a tvoje ňadra ta se pod ním leskla,
a k tomu vlas, co dolů k nim se točí,
a úsměv dětský těch tvých černých očí . .

Sejdou se zas u břehu jak vlny
ti snové, jichž jsou myšlenky tvé plny,
sejdou se, sejdou, nebem provodí tě —
usni zas jednou, usni, moje dítě,
jen jednou. — Věř mi, lilje za večera
není tak pěkná, jak tys byla včera.

*

Ó zůstaň ještě, moje dívko drahá,
ó zůstaň, poupě moje v obalu!
nechť v plnou růži srdce mé se zdráhá
tě rozdechnouti pomalu!

Vím, drahé dítě, tvá jen láska může
mou duši rozohniti do zpěvu —
a přece, moje uzavřená růže,
mně líto tvého úsměvu!

Ó drahé dítě! když ten měsíc bílý
se v páry lesů stápí v soumraku,
tu známy ti jen některé z mých chvílí,
jen mlhy dumna táhnou po zraku.

Mé vášně v tmu jdou. Vzpomínky mé úže
se tulí k žhavému jich oděvu —
Ó nechtěj rozvít mnou, má drahá růže,
mně líto tvého úsměvu!

*

Ach byl to pěkný den! Jak dcerušky z těch
časů,
kdy nosily se čepce ze zlata,
tančily svity po zdech po tarasu
a básnily v les zlatá kůzlata.

Vrchol se hýbnul, větřík s něho skočil
a poskočilo kůzlat v mechu sta;
a potok zbožně, jak to slunko zočil,
si obraz jeho přitisk na ústa.

Ach byl to pěkný den! Ty pěkné, pěkné
zprávy,
že ještě ráda máš mě tolika,
že dušička tvá v snech když život tráví
se v podobu mou jenom oblíká.

A večer na to — Bože snů mých vínky
jak plujou k výši jako pavučinky! —
Ach, byl to pěkný den!*)

ZA NÁS SE MODLI!**)

Mé dobré dítě, doba nám se krátí
a tiché sny s ní vzešlé za večerů,
ta naše láska pojednou jest mátí
a bolest svou nám v náruč klade dceru.
Úsilí marné slovy rozesmáti;
mé dobré dítě, doba nám se krátí.

Ó modli se! Ó modli za ty děti,
jež žily časův přítomnosti pouze,
jež v jednom vše, vše chtěly uviděti,
a na vše, na vše zapomněly v touze. —
Mně nelze, byť bych prosbu chtěl i děti.***)
Ó modli se! Ó modli se za ty děti!

*) Tato báseň vznikla v choltickém parku zámeckém, jak patrno z malby krajiny, po došlém listu milenčině, nejspíše o prázdninách.

**) Napsal patrně před odchodem z Hradce Králové.

***) Díti, vysloviti.

Za nás se modli v oné svaté chvíli,
v níž vinul jsem Tě vroucí ve náručí
a s Tebou k nebi úpěl o posily,
jež za skon čistý čisté lásky ručí.
Nám Soudy jeden věnec neuvily.
Za nás se modli v oné svaté chvíli!

(Z pozůst. rukopisu.)

Tak mnoho lásky na světě
a tolik pravdy na ní,
že malinké ji děťátko
unese na své dlani.

A růžové své prstíky
když v malou pěstku schystá,
v té hrstce sotva ostane
mu ještě láska čistá.

(Z pozůst. rukopisu.)

*

Je srdce jako réva,
již slunce v život křísí,
a jako hrozen zlatý
na srdci píseň visí.

A jako láska hřeje,
tak v srdci zrnka sládnou.
Můj bože! trpko mně je,
že nemám v srdci žádnou!

*

Tolik mám myšlenek náhle,
z jara jak na třešni včel,
srdce mé více je zpráhlé,
než když jsem jedinou měl.

Co platno na sta včel v mlází,
královna letí-li v les;
v hlavě mé královna schází,
proto tak smutno mi dnes.

*

Rád — rád bych se zas procházel,
tak jednou se svou milou. —
Bůh sám ví, jak bych ujal ji
dnes za tu ruku bílou!

To slunce je tak veselé
v paprskův každé strunce;
přec raději bych děvče měl,
než celé zlaté slunce!

SNOVÉ MOJI . . .*)

Pod okny v květnou neděli
družina snů mi vzdychá:
„Otevři srdce, příteli!"
Noc venku tichá, tichá.

„Oboje okna do kořán.
Jen pojďte snové moji!"
Co zádumčivý pohořan
ve mlhách měsíc stojí.

*) Báseň tato vznikla v Cholticích, kde z okna Jelínkova bytu viděti bylo do zámeckého parku.

Déšť padá teple, drobounko.
Bez hnutí visí chvojí.
A v kraji ticho, tichounko —
Ó pojďte, snové moji!

(„Obrazy života“ 1874.)

V OTČINĚ.

Mě obklopují známé, milé tváře,
mě trvající denně láska vítá,
svou obět za mne klade na oltáře,
mě obklopují známé, milé tváře;
tam v dáli čeká lilje porozvitá,
tu trvající vždy mě láska vítá. —

Ó, odpusť máti! Odpusťte mi drazí,
že smutno u vás, že mi teskno po ní;
jak mraky časem myšlenky se srazí —
Ó, odpusť máti! Odpusťte mi drazí!
Cit — vichr mraky v její strany honí,
mně smutno u vás, mně je smutno po ní.

(Z pozůst. rukopisu.)

MÁ BLEDÁ!

To snivé čelo, v pohledu
noc s jihu sluncem hoří,
a srdce mé, jak do ledů
loď zabloudilá v moři.

A ještě stěžeň zastená —
a ještě loď se zvedá,
a zvednou se má ramena —
nade mnou hvězda bledá! —

(„Světozor“ 1872.)

*

V mlhu se obzor zahalil
a z vlhkých luk se kouří.
Což mi se kámen přivalil
na srdce těžkou bouří.

To srdce, srdce, jako zem,
noc kryje, věčné nutno.
Tys skvělým tam kdes nad Vozem.
Mně, dítě, smutno.

V PODZIMKU.

Je chladný večer. — Měsíc haluzemi
na rosu padá zlehka do mechu
a bledé stíny k vlhké tiskne zemi,
jak k hrobu bol nás v trpkém posměchu.

Je chladný večer. — Na mdlou trávu snáší
list za listem se zvolna ospale,
a jako slova do úst v otčenáši
jdou myšlenky nám v lebky úvale.

Jsme bez vědomí; slabě někde v dálce
cos připomíná jaro po písni —
Přečtem tu drahé jméno na obálce,
maně se k ohni ruka blíží s ní.

A bez praskotu dohořívá uhlí,
jen hvězda lesklá pryskne z plamínka,
jak ještě lásce z umrlčí by truhly
vzdech z ňader dral se — jiskra, vzpomínka.

(„Obrazy života“ 1874.)

*

Večer je, vařím si, v lihu to piští
z jara jak hladových písklátek druž;
v komíně veselo, vítr v strništi
zapráskal bičem si studený už. —

Studené klepou se jakoby v strachu
myšlenky, nejsem si jedinou jist. —
Zvedni se, hlavo má, teď u rarachů! —
hlava má — uvadlý list. —

Jaro šlo okolo, i doba léta,
podzimek u mne se pozastavil;
v mlhavých závojích kouzelně vplétá
v nejisté myšlenky vnady sta vil.

Blyští les perlami velkosti hrachu,
panen řad bílý vstal z omšených míst. —
Zvedni se, hlavo má, teď u rarachů! —
hlava má — uvadlý list. —

*

Dotěrná zima u dveří
mroucím se květem živí,
a beránky výš kadeří
si bíle večer snivý.

Má ňadra s dobou souhlasí,
jako ta země svadlá:
květ pěkný byl — než na klasy
před časem zima padla!

Dřímají touhy semínka
v ustydlé půdě živá,
a drobný sníh, to vzpomínka,
je k stáru pozahřívá.

Co démant v nebes kadeři
se leskne měsíc bílý . . .
Dál, babičko, jen do dveří,
u mne už po všem chvíli.

*

Rád bych ty skály života
v kraj utěšený zoral;
ach, posud se mně mihotá
tvé oko — černý koral.

A vůle pluh kam zarazím
nadějí věčnou mámen,
ach, všude posud narazím
na tvrdý pravdy kámen.

A přec mě skokem oslepí
ta jiskra klenouc duhu —
Dál! než se pravdou odštěpí
zas kousek mého pluhu!

(„Obrazy života“ 1874.)

*

Již dávno, co ret touhy oněměl
a sotva poznáš její počátky;
přec — místo co bych tobě klnout měl —
po tobě líbám památky.

A v písních mých je jako v katakombě:
tvá slova, úsměv má své výklenky,
a hlava mdlá si po duchové honbě
k ním klade svoje myšlenky.

Ty ještě tak mě těší chvilkami,
že bývá mi jak otci o svátku,
a radostí hrá každá žilka mi . . .
Mám v dítkách těch svou památku.

*

PŘEDSEVZETÍ.

Mou bolest nikdo nepozná
a žádnému ji nepovím.
Je velká, ba až přehrozná!
Mou bolest nikdo nepozná.

Já ve srdci ji uchovám
a budu smíchem plakat až,
než sebe s ní i pochovám;
já ve srdci ji uchovám.

(Z pozůst. rukopisu.)

Z UPOMÍNEK.

Noc byla. Noc — jak ďábel sám ji stvořil,
když s nebe hnal jej mečem anděl Páně;
já u Tvých nohou kráse Tvé se kořil
a tiskl v klín Tvůj svoje žhavé skráně. —
Noc byla, jak ji stvořil vládce pekla,
a na Tvůj klín má první slza stekla. —

Zas taká noc a městem vítr stená
a pohasíná kmitající světla;
má žhavá hlava na zeď nakloněná
se rozpomíná, jak nám naděj květla,
jak přikradl se vládce tmy a pekla,
a z mého srdce první krůpěj stekla.

(*Z pozůst. rukopisu.*)

CHUDÁ LÁSKA.*)

Komůrka chudá; vítr je-li,
rozbitým oknem zvuky křísí,
na stěně staré housle visí
po nebožtíku učiteli.

Panenka moje, oči v práci,
i v nocech sedí, měsíc je-li. —
Po nebožtíku učiteli
dceruška se mi utrmácí!

(*„Světozor“ v únoru 1874.*)

*) Patrně tu jen pouhý zájem o chudou švadlenu; lásky té Jelínek neměl, pokud známo.

V UPOMÍNKÁCH.

I.

Jak na hedvábný mech jsem hlavu kladl
na bílá ňadra Tvá.
Tu z hvězdnatého nebe sen se snesl
a unavený letem tiše klesl
na bílá ňadra Tvá.

I uletěla touha ze srdce Ti
a s chvěním padla jemu do objetí
na bílá ňadra Tvá.
Má víčka vlhla v obou vlahém dechu,
a slza skápla k hedvábnému mechu
na bílá ňadra Tvá.

II.

Píšu Ti píseň, její zvuky
sotva Ti o sluch zavadí,
roste mi z ňader, jak z opuky
skalní to mladé kapradí.

Rozdechne větřík hlasy v polích,
i lesy mluví potiší,
jenom tu kapraď ze skal holých,
jenom tu nikdo neslyší!

III.

Ty staré písně v duši zní mi;
a jejich matku obraznost mi kreslí,
a doby večera se loudí s nimi
a svatý sen, jak boží děcko z jeslí.

Jsem zemdlen, zpitý jakýms květem milým,
jenž nerozhodí kořen v ňadrech planě,
mlčky a zvolna hlavu k prsům chýlím
a zbožně spínám ku modlitbě dlaně.

Jdou doby večera a sen můj s nimi,
a staré písně v duši zní mi.

(*„Ruch“. Almanach omladiny
československé. 1873.*)

V PODZIMNÍ DOBĚ.

Rozmetá květy i sny jako smetí
podzimní vichřice svist!
Soudil jsem — po stínu — motýl že letí —
svadlý jen točil se list.

Soudil jsem — po něze — na věky věků
potrvá lásky mé ráj —
nyní ach! v podzimní vichřice jeku
pohřbil jsem krásnou tu báj.

Soudil jsem — po písni — mladá ta hlava
věčný že nadšení stan —
nyní ta hlava tak pusta a tmava,
jako ten podzimní lán.

(*„Lumír“ 1873.*)

❧

Z PÍSNÍ.

I.

A ba už ta travička
mrazem šedivá —
a mé milé hlavička
v kraj se nedívá. —

Holé stromky nad polem;
— jíní vřeténka, —
co by zhlédla?! — Jdu kolem —
zmrzlá okénka.

Říkal jsem: Ach přemilo
v prsou mi se dní! —
Darmo teď květ umylo
slunce polední! —

II.

Smutné to podzimní počasí
mělo být pro mne tou kápí,
která mi bludičky uhasí,
denně co hlavu mou trápí. —

Mlhavo větry už zaženou! —
Z dálky mráz ledový kráčí. —
Cítím tu kápi už staženou,
ale i bludičky skáčí. —

III.

Viděl jsem panenku ošacenou
stříbrem a démanty celou,
přilétla na koni — kouřil pěnou, —
přelétla po polích střelou. —

Přelétla po polích zima bílá,
v ruce to ledové kopí,
mávla jím, — ostrý mráz snížek smílá, —
drobounkým květiny kropí. —

Hlavo má, sny své kam dala jsi mi?! —
Ku květům pod sníh, má touho! —
Cítím z mých myšlenek kopí zimy
ledové, zkované dlouho. —

Často se myšlenky trapné něhy
odřekly rozvahou prostou;
rozvahy sotva však tají sněhy,
touze mé kořínky rostou. —

(*„Světozor“ v únoru 1874.*)

Doslov.

Jako hoch byl jsem na pohřbu Bohdana Jelínka. V mlze let zdá se mi, že vidím ho v rakvi.

Později stával jsem nad jeho rovem na choltickém hřbitově a čítal verše na ladném jehlancovém náhrobku, které napsal bratr Bohdanův básníkovi:

Jak ptáče zmlklo srdce moje v pění!
Kde snové mládí, života kde cíl?!
Vše pohřbeno je v Lethe zapomnění . . .
Jen lásku živým jsem tu zůstavil!

V přátelském kruhu rodiny Jelínkovy, kde jakoby mne ovíval jemný duch Bohdanův, často vzpomínali jsme mrtvého básníka „Besedy Času" r. 7, 5).

Pomník, který rodina postavila Bohdanovi na hrob, byl r. 1897 odstraněn a na jeho místo postaven nedokončený pomník bez nápisu.

Peníze sebrané na tento nový náhrobek u přátel a ctitelů básníkových, sběratel — utratil, ačkoli před tím horoval o B. Jelínkovi, vybízeje ke sbírce.

Rodina Jelínkova, jemného citu, těžce nesla, že pomník zůstává po léta nedokončen.

Teprve, když ujaly se věci ruce jiné, jmenovitě Vzdělavací sbor v Cholticích (učitel Adolf Jungmann), byl pomník dokončen (návrh kamenné části je od Josefa Maudera, bronzovou plaketu — básník s musou — pracoval Josef Šejnost) a odhalen slavnostně r. 1909.

V létě 1916 vyšel článek „Bohdan Jelínek" ve „Zlaté Praze". „Těšil mne velmi", psal Al. Jirásek bratru Jelínkovu, „a vzbudil mnoho vzpomínek na minulá, lepší léta, na Bohdana, na náš kruh."

Nyní podávám článek v konečné úpravě. Bylo mi radostno jej psáti.

V červnu 1919. *K. H.*

Naše sbírky:

VĚNEC DOBRÝCH KNÍŽEK.

1. Erben: Kytice. 1919. Rozebráno.
2. Jelínek B.: Milostné písně. 1921.
3. Balzac H.: Neznámé arcidílo.

KNIHOVNA STŘEDY.

1. — 5. Rozebráno.
6. Rung O.: Podivná proměna Smitsona. S obrázkem J. Kubína. 1920. 4 Kč.

KNIŽNICE MLADÉHO SLOVENSKA.

1. Wagner: Kommunizmus v Pešti. 2 Kč.
2. Bujnák P.: Hviezdoslav. 15 Kč.
3. Šamberger Dr.: Pohlavná výchova. 1·80 Kč.

KNIHOVNIČKA „SLUŽBY“.

1. T. G. Masaryk: O bolševictví.
2. Současné Rusko (s mapou).

ČASOVÉ PROBLÉMY.

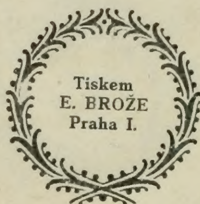
Sbírka pojednání o socialisačních pokusech. Dosud vydáno 9 čísel po 1 Kč.

LÍSTKOVÝ ZPĚVNÍČEK

písní pochodových i společenských.

Nakladatelství
HAVLÍČKOVA VŠESLOVANSKÁ EXPEDICE
v Praze II., Karlovo náměstí 6.

Tiskárna
E. BROŽ,
Praha I.

Tiskem
E. BROŽE
Praha I.